

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Warszawie

LWA.410.007.02.2019

Arkadiusz Chelstowski
p.o. Państwowego Wojewódzkiego Inspektora
Sanitarnego w Warszawie

Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
w Warszawie
00-875 Warszawa, ul. Żelazna 79

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/086 System bezpieczeństwa obrotu środkami ochrony roślin

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Warszawie ¹ , 00-875 Warszawa, ul. Żelazna 79.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Arkadiusz Chelstowski, p.o. Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Warszawie ² , od 1 stycznia 2019 r. ³ Poprzednio funkcję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Warszawie oraz Dyrektora WSSE ⁴ pełniła Maria Pawlak, w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2018 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie organizacyjne do wykonywania zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości środków ochrony roślin⁵. 2. Realizacja zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości ŚOR. 3. Skuteczność systemu kontroli pozostałości w żywności ŚOR. 4. Działania informacyjne, promocyjne, edukacyjne w zakresie bezpieczeństwa żywności pod kątem pozostałości ŚOR.
Okres objęty kontrolą	Lata 2016-2018, z wykorzystaniem dowodów sporządzanych przed, lub po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁶ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Warszawie.
Kontroler	Sławomir Nowak, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWA/65/2019 z 12 kwietnia 2019 r. (akta kontroli tom I str. 1-5)

¹ Dalej: WSSE lub Wojewódzka Stacja.

² Dalej także: p.o. Wojewódzkiego Inspektora.

³ Na podstawie powierzenia przez Wojewodę Mazowieckiego - pismo z 28 grudnia 2018 r.

⁴ Dalej także: Wojewódzki Inspektor lub PWIS.

⁵ Dalej także: ŚOR.

⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna⁷ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2016-2018 Wojewódzki Inspektor prawidłowo realizował zadania dotyczące zapewnienia odpowiedniej jakości zdrowotnej żywności pod kątem pozostałości ŚOR.

Struktura organizacyjna WSSE była dostosowana do wykonywania ww. zadań. Pracownicy Wojewódzkiej Stacji mieli możliwość podnoszenia kwalifikacji w zakresie ww. zagadnień poprzez udział w szkoleniach. W opracowywanych przez PWIS planach pobierania próbek do badania żywności na terenie województwa mazowieckiego, zgodnie z dyspozycjami Głównego Inspektora Sanitarnego⁸, uwzględniano badanie artykułów żywnościowych pod kątem pozostałości ŚOR (pestycydów). Wojewódzki Inspektor, w ramach audytów przeprowadzanych w Powiatowych Stacjach Sanitarno-Epidemiologicznych⁹, sprawdzał prawidłowość wykonywania, przez Państwowych Powiatowych Inspektorów Sanitarnych¹⁰ z terenu województwa mazowieckiego, zadań dotyczących nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości ŚOR. Ponadto koordynował współpracę PPIS z innymi inspekcjami przy realizacji zadań kontrolnych dotyczących ww. zagadnień. Niezwłocznie reagował na otrzymywane powiadomienia (w ramach systemu RASFF¹¹) o nieprawidłowościach w zakresie pozostałości ŚOR w artykułach żywnościowych. Rozpatrywał wnioski PPIS o wymierzenie kar z tytułu stwierdzonych nieprawidłowości w działalności podmiotów zajmujących się produkcją pierwotną artykułów żywnościowych.

W prowadzonych przez Wojewódzkiego Inspektora działaniach promocyjnych, informacyjnych i edukacyjnych nie uwzględniano zagadnień dotyczących pozostałości ŚOR w artykułach żywnościowych, co nie sprzyjało podnoszeniu wiedzy konsumentów i podmiotów zajmujących się wprowadzaniem do obrotu artykułów żywnościowych na temat zagrożeń z tym związanych oraz działań ograniczających ryzyko ich wystąpienia.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej¹² kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie organizacyjne do wykonywania zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości ŚOR

Opis stanu faktycznego

1.1. Opracowane przez Wojewódzkiego Inspektora *Plany zasadniczych przedsięwzięć WSSE* na poszczególne lata z okresu 2016-2018 nie zawierały odrębnych zapisów, określających planowane działania w ramach sprawowania nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości ŚOR. Określone w tych *Planach* główne kierunki działania Wojewódzkiej Stacji, w zakresie zagadnień dotyczących jakości zdrowotnej żywności, obejmowały m.in.:

- prowadzenie nadzoru nad bezpieczeństwem żywności;
- kontynuowanie doskonalenia systemu RASFF, w szczególności przepływu informacji oraz współpracy w tym zakresie z innymi jednostkami;
- prowadzenie ścisłej współpracy z inspekcjami urzędowej kontroli żywności;

⁷ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁸ Dalej także: GIS.

⁹ Dalej także: PSSE.

¹⁰ Dalej także: PPIS.

¹¹ System wczesnego ostrzegania o niebezpiecznej żywności i paszach (Rapid Alert System for Food and Feed).

¹² Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

- podnoszenie kwalifikacji pracowników, poprzez udział w szkoleniach w zakresie bezpieczeństwa żywności i żywienia.

Przedsięwzięcia wyznaczone w ww. *Planach* (dla Oddziału Nadzoru Bezpieczeństwa Żywności, Żywienia i Kosmetyków¹³), to m.in.:

- opracowywanie rocznego planu pobierania próbek do badania żywności, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością w ramach urzędowej kontroli żywności i monitoringu oraz sprawozdań z realizacji ww. planu;
- przeprowadzenie kontroli merytorycznych w wybranych PSSE zgodnie z planem kontroli;
- zapewnienie udziału pracowników Oddziału w praktycznych szkoleniach z zakresu bezpieczeństwa żywności i żywienia;
- organizacja konferencji szkoleniowych dla pracowników PSSE;
- opracowywanie różnego rodzaju raportów zawierających omówienie wyników prowadzonego monitoringu i kontroli żywności.

Ww. główne kierunki działań i przedsięwzięcia WSSE były zgodne z ogólnymi kierunkami działania Państwowej Inspekcji Sanitarnej w zakresie bezpieczeństwa żywności, określonymi przez GIS w *Wytycznych do planowania i działalności Państwowej Inspekcji Sanitarnej na lata 2016-2018*¹⁴.

(akta kontroli tom I str. 121-207; tom II str. 418-419)

1.2. Zadania PPIS określone w *Wytycznych do planowania i działalności Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa mazowieckiego*, opracowanych przez Wojewódzkiego Inspektora na poszczególne lata z okresu 2016-2018, odnosiły się ogółem do zagadnienia dotyczącego nadzoru nad bezpieczeństwem i jakością zdrowotną żywności i obejmowały m.in.:

- podejmowanie właściwych, zgodnych z obowiązującymi procedurami, działań w nadzorze bieżącym nad obiektami produkcji i obrotu żywnością;
- podejmowanie skutecznych działań kontrolnych w zakładach, w których występują zdarzenia niezgodne z wymaganiami i egzekwowanie usunięcia uchybień zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa;
- kontynuację doskonalenia funkcjonowania systemu RASFF, w szczególności w zakresie sprawnego przepływu informacji oraz współpracy z innymi jednostkami z terenu województwa;
- przestrzeganie realizacji planu pobierania próbek do badania żywności w ramach urzędowej kontroli i monitoringu w województwie mazowieckim;
- uczestniczenie w szkoleniach z zakresu bezpieczeństwa żywności i żywienia.

W ww. *Wytycznych* na 2016 r. ujęto ponadto zadanie dotyczące realizowania ustaleń porozumienia zawartego z Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa i Inspekcją Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych w zakresie nadzoru nad produkcją pierwotną. W *Wytycznych* na 2017 r. i 2018 r. natomiast wprowadzono zadanie dotyczące realizacji *Planu działania w zakresie produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego* we współpracy z innymi inspekcjami, zgodnie z porozumieniem z dnia 20 stycznia 2015 r.

Ww. zadania były zgodne z ogólnymi kierunkami działania jednostek Państwowej Inspekcji Sanitarnej w zakresie bezpieczeństwa żywności i żywienia, określonymi

¹³ Dalej także: Oddział Nadzoru Bezpieczeństwa Żywności lub Oddział NBŻŻiK.

¹⁴ Odpowiednio z dnia: 21 września 2015 r. (Wytyczne na 2016 r.); 21 września 2016 r. (Wytyczne na 2017 r.); 25 września 2017 r. (Wytyczne na 2018 r.).

w przekazanych przez GIS w *Wytycznych do planowania działalności Państwowej Inspekcji Sanitarnej* w danym roku.

(akta kontroli tom I str.106-207; tom II str. 27-28, 418-419)

1.3. Zgodnie z *Regulaminem Organizacyjnym WSSE*, zadania PWIS w zakresie sprawowania bieżącego nadzoru sanitarnego nad jakością zdrowotną żywności przypisane zostały do realizacji Oddziałowi Nadzoru Bezpieczeństwa Żywności, wchodzącemu w skład Działu Nadzoru. Do zadań tego Oddziału należało w szczególności:

- opracowywanie głównych kierunków i przedsięwzięć dotyczących działań Państwowej Inspekcji Sanitarnej na terenie województwa mazowieckiego;
- opracowywanie rocznych planów pobierania próbek żywności oraz materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością w ramach urzędowej kontroli i monitoringu;
- zbieranie informacji o niebezpiecznej żywności w ramach systemu RASFF i dokonywanie oceny ryzyka;
- rozpatrywanie w II instancji odwołań od decyzji PPIS;
- sprawowanie merytorycznego nadzoru nad działalnością oddziałów/sekcji higieny żywności, żywienia i przedmiotów użytku PSSE;
- rozpatrywanie wniosków i interwencji konsumentów;
- sprawowanie nadzoru nad realizacją porozumień zawartych z Państwową Inspekcją Weterynaryjną, Państwową Inspekcją Farmaceutyczną, Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Inspekcją Ochrony Środowiska oraz z Państwową Inspekcją Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych;
- prowadzenie szkoleń, konsultacji i instruktażu dla pracowników Państwowej Inspekcji Sanitarnej z terenu województwa mazowieckiego w zakresie zagadnień objętych zadaniami Oddziału;
- zbieranie i opracowywanie informacji z zagadnień objętych zadaniami Oddziału, w tym sporządzanie analiz i opracowań dotyczących m.in. obrotu i jakości zdrowotnej żywności oraz materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością.

W Regulaminie Organizacyjnym oraz w zakresach obowiązków i czynności pracowników ww. Oddziału nie wyodrębniono zadań dotyczących nadzoru nad bezpieczeństwem i jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości ŚOR.

(akta kontroli tom I str. 6-17, 35-65)

1.4. W badanym okresie pracownicy Oddziału NBŻŻiK wzięli udział w trzech szkoleniach zewnętrznych, których przedmiotem były m.in. zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa i jakości zdrowotnej żywności w zakresie pozostałości ŚOR.

W dniu 21 lutego 2017 r. Kierownik oraz jeden z pracowników Oddziału wzięli udział w zorganizowanym przez GIS szkoleniu (którego przedmiotem były regulacje prawne z grudnia 2016 r. dotyczące produkcji rolniczej oraz nadzoru nad rolniczym handlem detalicznym), podczas którego omawiano m.in. zagrożenia chemiczne w produkcji żywności w warunkach domowych z wykorzystaniem surowców roślinnych pochodzących z własnych upraw oraz prawidłowe postępowanie ze stosowaniem pestycydów w rolnictwie.

W dniach 13-16 lutego oraz 5-8 czerwca 2018 r. jeden z pracowników Oddziału wzięł udział w dwóch kolejnych szkoleniach zorganizowanych przez Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), podczas których poruszane były m.in. zagadnienia dotyczące zanieczyszczenia żywności pestycydami.

Dwa zaplanowane szkolenia zewnętrzne¹⁵, których przedmiotem miały być ww. zagadnienia, nie zostały zorganizowane z uwagi na brak odpowiednich ofert szkoleniowych.

Zagadnienia dotyczące pozostałości ŚOR w artykułach żywnościowych były ponadto omawiane podczas Krajowych Narad Kierowników Oddziałów Higieny Żywności, Żywnienia i Kosmetyków organizowanych przez GIS, w których udział brał każdorazowo Kierownik Oddziału NBŻŻiK. W badanym okresie zorganizowanych zostało sześć takich Narad (trzy w 2016 r., dwie w 2017 r. i jedna w 2018 r.). W jednej z nich (zorganizowanej w 2018 r.) udział wziął, poza kierownikiem Oddziału NBŻŻiK, jeden z pracowników tego Oddziału, do którego zadań należy m.in. opracowywanie rocznego planu pobierania próbek do badania żywności dla województwa mazowieckiego.

W badanym okresie Oddział NBŻŻiK zorganizował osiem szkoleń dla pracowników pionu Higieny Żywności, Żywnienia i Przedmiotu Użytku PSSE z województwa mazowieckiego (trzy w 2016 r.; dwa w 2017 r. i trzy w 2018 r.), podczas których przekazywano, uzyskane podczas szkoleń zewnętrznych, informacje z zakresu zanieczyszczeń żywności pozostałościami ŚOR. W szkoleniach tych, oprócz pracowników PSSE, udział wzięło również (co najmniej raz) ogółem 24 pracowników WSSE.

(akta kontroli tom I str. 72-75; 81-103)

1.5. Opracowane w badanym okresie przez Wojewódzkiego Inspektora plany pobierania próbek do badania żywności, w ramach urzędowej kontroli i monitoringu na terenie województwa mazowieckiego, oparte były na przekazanych przez GIS ramowych planach poboru próbek na dany rok, sporządzanych w podziale na kierunki badań. Jednym z nich było badanie pozostałości pestycydów w artykułach żywnościowych. W opracowanych przez Wojewódzkiego Inspektora planach pobierania próbek na terenie województwa mazowieckiego określony został następujący zakres badań dotyczących tego zagadnienia:

- w 2016 r. zaplanowano pobranie 156 próbek artykułów żywnościowych do badań laboratoryjnych na obecność pestycydów (łącznie w ramach urzędowych kontroli i monitoringu), z czego: 121 pobranych próbek dotyczyć miało 12 rodzajów artykułów żywnościowych pochodzenia roślinnego¹⁶; 13 próbek – dwóch rodzajów artykułów żywnościowych przeznaczonych dla niemowląt i małych dzieci¹⁷; 10 próbek – dwóch rodzajów artykułów żywnościowych pochodzenia zwierzęcego¹⁸; pięć próbek – jednego rodzaju artykułu zawierającego tłuszcz jadalny¹⁹; siedem próbek – jednego z rodzajów artykułu alkoholowego²⁰;
- w 2017 r. zaplanowano pobranie 162 próbek artykułów żywnościowych do badań laboratoryjnych i przebadanie na obecność pestycydów, z czego: 118 próbek miało dotyczyć 13 artykułów żywnościowych pochodzenia roślinnego²¹; 20 próbek - trzech artykułów z grupy ziarno zbóż i przetwory zbożowo mączne²²; sześć próbek - jednego artykułu z grupy produktów innych

¹⁵ Ujęte w planach szkoleń Oddziału NBŻŻiK na 2016 r. i 2017 r.

¹⁶ Pomidorów, sałaty, porów, kapusty głowiastej, jabłek, truskawek, winogron, szpinaku, papryki, brzoskwini, selerów, pieczarek lub innych grzybów.

¹⁷ Mleczno-zbożowych i warzywno-owocowych.

¹⁸ Mleka i tłuszczu wieprzowego.

¹⁹ Oliwy z oliwek.

²⁰ Wina z winogron.

²¹ Ziemiaki, marchew, winogrona, szpinak, gruszki, pomarańcze, kalafiori, śliwki, kiwi, cebula, groch, fasola sucha, pietruszka korzeń.

²² Żyto, ryż, mąka żytnia.

niż przeznaczone dla niemowląt i małych dzieci²³; 12 próbek - trzech artykułów z produktów przeznaczonych dla niemowląt i małych dzieci²⁴; sześć próbek – jednego rodzaju artykułu zawierającego tłuszcz jadalny²⁵;

- w 2018 r. zaplanowano pobranie 160 próbek artykułów żywnościowych do badań laboratoryjnych i przebadanie na obecność pestycydów, z czego: 116 próbek miało dotyczyć 12 artykułów żywnościowych pochodzenia roślinnego²⁶; 23 próbki - pięciu artykułów żywnościowych z grupy ziarno zbóż i przetwory zbożowo-mączne²⁷; 11 próbek - dwóch artykułów z produktów przeznaczonych dla niemowląt i małych dzieci²⁸; 10 próbek - jednego rodzaju artykułu zawierającego tłuszcz jadalny²⁹.

(akta kontroli tom I str. 70-72, 208-272)

Zgodnie z opracowanymi przez Wojewódzkiego Inspektora planami pobierania próbek do badania żywności, liczba PSSE z terenu województwa mazowieckiego, które były zobowiązane do pobierania próbek do badania żywności pod kątem pozostałości pestycydów kształtowała się w poszczególnych latach badanego okresu następująco: 2016 r. – 20 (co stanowiło 52,6% ogólnej liczby PSSE funkcjonujących na terenie województwa – 38); 2017 r. – 18 (tj. 47,4%); 2018 r. – 21 (tj. 55,3%).

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił, że przy ustalaniu liczby próbek do pobrania w poszczególnych PSSE kierowano się czynnikami takimi jak: wielkość powiatu, możliwość pobrania próbek przez dany powiat w danym terminie, czy dostępność danego asortymentu na terenie danego powiatu.

(akta kontroli tom I str. 70-72)

Zakres przeprowadzanych badań na obecność pozostałości pestycydów w artykułach żywnościowych dotyczyć miał w kolejnych latach badanego okresu następującej liczby związków chemicznych wchodzących w skład ŚOR (zgodnie z dyspozycjami GIS):

- w przypadku produktów pochodzenia roślinnego: 2016 r. – 216; 2017 r. – 274; 2018 r. – 276;
- w przypadku produktów pochodzenia zwierzęcego: 2016 r. – 63; 2017 r. – 80; 2018 r. – 69.

(akta kontroli tom I str. 221-227, 241-247, 261-270)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Struktura organizacyjna WSSE była dostosowana do wykonywania zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości środków ochrony roślin. Pracownicy Oddziału NBŻŻiK, do których należała realizacja ww. zadań, podnosili swoje kwalifikacje poprzez udział w szkoleniach. W opracowanych przez Wojewódzkiego Inspektora co roku planach pobierania próbek do badania żywności, w ramach urzędowej kontroli i monitoringu na terenie województwa mazowieckiego, zgodnie z przekazywanymi przez GIS dyspozycjami, uwzględniano badanie artykułów żywnościowych pod kątem pozostałości pestycydów.

²³ Rodzynki.

²⁴ Warzywno-owocowych, dla początkowego i dalszego karmienia niemowląt.

²⁵ Olej rzepakowy.

²⁶ Winogrona stołowe, banany, szpinak, papryka, gruszki, bakłażan, grzyby uprawne, grejpfrut, brokuł, pietruszka korzeń, kiwi, melony.

²⁷ Żyto, owies, pszenica, ryż i mąka pszenna pełnoziarnista.

²⁸ Produkty zbożowe i warzywno-owocowe.

²⁹ Oliwa z oliwek.

2. Realizacja przez Wojewódzkiego Inspektora zadań w zakresie nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod kątem pozostałości ŚOR

Opis stanu faktycznego

2.1. Realizacja opracowanych przez Wojewódzkiego Inspektora planów poboru próbek artykułów żywnościowych na terenie województwa mazowieckiego na obecność pozostałości pestycydów kształtowała się następująco w badanym okresie:

- 2016 r.: plan – 156 próbek; wykonanie – 158 próbek;
- 2017 r.: plan – 162 próbki; wykonanie – 216 próbek;
- 2018 r.: plan – 160 próbek; wykonanie – 189 próbek.

(akta kontroli tom I str. 72, 501)

Wykonane w badanym okresie przez PPIS z terenu województwa mazowieckiego dodatkowe, pozaplanowe badania próbek żywności³⁰, dotyczyły próbek pobranych do badań w przypadku podejrzenia, że dany produkt nie spełnia wymagań lub jest niebezpieczny dla zdrowia (próbki celowane) oraz próbek pobranych w ramach realizacji doraźnych ogólnopolskich akcji kontrolnych podejmowanych na polecenie GIS³¹.

(akta kontroli tom I str. 72, 77-78, 276-280, 288-292, 301-305; tom II str. 420-439)

W pismach przekazujących plany pobierania próbek artykułów żywnościowych na terenie województwa mazowieckiego, GIS informował PWIS, że określone w nich liczby próbek stanowią obligatoryjne minimum, które należy zrealizować w 100%. Natomiast przydzielenie 25-30% puli ponad plan pozostaje w kompetencji państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego. W ramach puli rezerwowej próbek należy uwzględniać rezerwę umożliwiającą pobieranie próbek podejrzanych i losowych oraz właściwą kontrolę produktów importowanych.

(akta kontroli tom I str. 208-272)

W wyniku przeprowadzonych w latach 2016-2018 badań laboratoryjnych przekroczenie najwyższych dopuszczalnych poziomów (NDP) pozostałości ŚOR (pestycydów) w artykułach żywnościowych stwierdzono w przypadku 10 próbek. Dotyczyło to czterech próbek pobranych w 2016 r. (co stanowiło 2,53% ogółu próbek przebadanych w tym roku), czterech próbek pobranych w 2017 r. (1,85%) oraz dwóch w 2018 r. (1,06%).

(akta kontroli tom I str. 70-72)

Ww. przypadki przekroczenia NDP poziomu pozostałości ŚOR stwierdzono w pobranych próbkach następujących artykułów żywnościowych:

- 2016 r.: sałata (stwierdzone w jednym przypadku przekroczenie NDP dotyczyło: chlorotalonilu³², karbenadzymu³³ i tiafanatu metalowego³⁴), pory (stwierdzone w jednym przypadku przekroczenie NDP dotyczyło chlorpiryfosu³⁵), pomidory (stwierdzone w jednym przypadku przekroczenie

³⁰ Badania dodatkowe wykonane zostały w odniesieniu do następujących grup asortymentów: artykuły żywnościowe pochodzenia roślinnego (dwie próbki – w 2016 r., osiem próbek – w 2017 r. oraz 28 próbek – w 2018 r.); artykuły żywnościowe pochodzenia zwierzęcego (42 – w 2017 r.); herbata (cztery próbki – w 2017 r.); ziarna zbóż i przetwory zbożowo-mączne (jedna próbka – w 2018 r.).

³¹ Dotyczących objęcia kontrolą jaj i mięśni drobiowych w związku z wykryciem „fipronilu” w krajach UE (akcja kontrolna prowadzona w 2017 r.) oraz warzyw i owoców (akcja kontrolna prowadzona w 2018 r.).

³² Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,067 ($\pm$ 0,034) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,01 mg/kg.

³³ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,046 ($\pm$ 0,23) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,1 mg/kg.

³⁴ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 1,4 ($\pm$ 0,7) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,1 mg/kg.

³⁵ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,06 ($\pm$ 0,01) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,01 mg/kg.

- NDP dotyczyło pirymifosu metylowego³⁶); winogrona pochodzące z Turcji (stwierdzone w jednym przypadku przekroczenie NDP dotyczyło flusilazolu³⁷);
- 2017 r.: gruszki (stwierdzone w jednym przypadku przekroczenie NDP dotyczyło glifosatu³⁸ i mepikwatu³⁹), szpinak (stwierdzone w jednym przypadku przekroczenie NDP dotyczyło fluazinamu⁴⁰), jaja (stwierdzone w dwóch przypadkach przekroczenie NDP dotyczyło fipronilu⁴¹);
 - 2018 r.: brokuły (stwierdzone w jednym przypadku przekroczenie NDP dotyczyło chloryfosu⁴²), grejpfruty pochodzące z Izraela (stwierdzone w jednym przypadku przekroczenie NDP dotyczyło dimetomorfu⁴³).

Spośród ww. 10 próbek artykułów żywnościowych, w przypadku których stwierdzono występowanie przekroczeń NDP w odniesieniu do pozostałości ŚOR, osiem zostało przebadanych w laboratorium WSSE w Warszawie, a dwie (dotyczące jaj) w laboratorium WSSE w Rzeszowie.

(akta kontroli tom I str. 104, 281-284, 293-297, 306-309)

Jak wskazano wyżej (w pkt 1.5.) asortyment artykułów żywnościowych, które należy objąć badaniami w ramach realizacji planu poboru próbek na terenie województwa mazowieckiego oraz zakres badań, które należy przeprowadzić pod kątem pozostałości pestycydów, określone były co roku przez GIS w pismach przekazujących plany pobierania próbek artykułów żywnościowych na terenie województwa mazowieckiego.

(akta kontroli tom I str. 66-67, 77-78, 208-309)

2.3. Zgodnie z *Regulaminem Organizacyjnym WSSE* wykonywanie badań laboratoryjnych należało do zadań Działu Laboratoryjnego⁴⁴, w skład którego wchodziła m.in. Pracownia Badania Pozostałości Pestycydów.

(akta kontroli tom I str. 37-38, 52-53)

Dokonane w badanym okresie aktualizacje i zmiany posiadanej przez Dział Laboratoryjny akredytacji na wykonywanie badań laboratoryjnych, w zakresie pozostałości pestycydów w żywności, obejmowały:

- 2016 r. – rozszerzenie zakresu akredytacji o 15 pestycydów oznaczanych w badaniach dotyczących produktów pochodzenia roślinnego⁴⁵;
- 2017 r. – rozszerzenie zakresu akredytacji o 21 pestycydów oznaczanych w badaniach dotyczących produktów pochodzenia roślinnego⁴⁶ i o 41 pestycydów oznaczanych w badaniach dotyczących produktów pochodzenia zwierzęcego⁴⁷;

³⁶ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,027 ($\pm$ 0,014) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,01 mg/kg.

³⁷ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,068 ($\pm$ 0,034) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,01 mg/kg.

³⁸ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,45 ($\pm$ 0,23) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,1 mg/kg.

³⁹ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,33 ($\pm$ 0,17) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,02 mg/kg.

⁴⁰ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,052 ($\pm$ 0,026) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,01 mg/kg.

⁴¹ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu w jednym przypadku 0,014 ($\pm$ 0,007) mg/kg, a w drugim 0,11 ($\pm$ 0,055) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,005 mg/kg.

⁴² Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,17 ($\pm$ 0,09) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,05 mg/kg.

⁴³ Wynik badania wykazał zawartość tego pestycydu 0,027 ($\pm$ 0,014) mg/kg, przy NDP wynoszącym 0,01 mg/kg.

⁴⁴ Dalej także „Laboratorium WSSE”.

⁴⁵ W tym 12 pestycydów, tj. Benalaksyl, Biksafen, Chinalfos, Etoksazol, Famoksadon, Fenpyrazamina, Izopirazam, Kłomazon, Pentiopirad, Petoksamid, Pirimidifen, Prosulfokarb - badanych za pomocą metody/techniki chromatografii gazowej sprzężonej ze spektrometrią mas (GC/MS/MS) oraz trzech pestycydów, tj. Etefon, Glifosat, Glufosynat amonowy - badanych z zastosowaniem metody/techniki chromatografii cieczowej sprzężonej ze spektrometrią mas (LC/MS/MS).

⁴⁶ Tj. Cyflumetofen, Dinotefuran, DMST, Fenmedifam, Fluksapyroksad, Kumafofos, Lenacil, Penflufen, Pentiopirad, Petoksamid, Sulfoksafloz, 2,4-D, MCPB, Ditianon, Dichlorprop, Fluazifop, Haloksifop, Lufenuron, MCPA, Mekoprop, Spinosad - badanych z zastosowaniem metody/techniki LC/MS/MS.

⁴⁷ Tj. Antrachinon, Benalaksyl, Benfurakarb, Cyflumetofen, Dinoseb, Dinotefuran, DMF, DMST, Etoksazol, Fenmedifam, Fenobukarb, Fenpyrazamina, Fluazinam, Fluksapyroksad, Flurprimidol (w zakresie od 0,01-0,4 mg/kg oraz 0,005-0,05 mg/kg), Folpet, Ftalimid, Halfenproks, Ipkonazol, Izofenfos metylowy, Izoksaben, Izopirazam, Kaptan, Kłomazon, Kumafofos, Metolachlor, Oksadiazon, Penflufen, Pentiopirad (w zakresie od 0,01-0,4 mg/kg oraz 0,005-0,05 mg/kg), Petoksamid (w zakresie od 0,01-0,4 mg/kg oraz 0,005-0,05 mg/kg), Pikolinafen (w zakresach od 0,01-0,4 mg/kg, 0,005-0,05 mg/kg oraz

- 2018 r. – rozszerzenie zakresu akredytacji o pięć pestycydów oznaczanych w badaniach dotyczących produktów pochodzenia roślinnego⁴⁸.

(akta kontroli tom I str. 76; tom II str. 1-21)

2.4. W badanym okresie zagadnienie dotyczące przestrzegania procedur kontroli żywności, pod kątem spełniania warunków dotyczących pozostałości ŚOR, były przedmiotem trzech audytów WSSE przeprowadzonych w PSSE z siedzibami w Gostyninie (w 2016 r.), Otwocku (w 2017 r.) i Sierpcu (w 2017 r.). Celem tych audytów było sprawdzenie zgodności postępowania PPIS z przepisami *rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 882/2004/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt*⁴⁹, w szczególności w zakresie pozostałości pestycydów w żywności.

Z raportów sporządzonych z ww. audytów wynika, że w ramach badania sposobu sprawowania przez PPIS nadzoru nad pozostałościami pestycydów, sprawdzano m.in.:

- protokoły z wybranych kontroli przeprowadzonych przez pracowników PSSE w podmiotach zajmujących się produkcją, przetwórstwem oraz skupem warzyw i owoców, w tym sprawozdania z przeprowadzonych badań laboratoryjnych pod kątem pozostałości ŚOR, stanowiące załączniki do ww. protokołów kontroli;
- postępowanie PPIS w przypadku otrzymania powiadomienia alarmowego z Systemu RASFF dotyczącego pozostałości pestycydów w artykułach żywnościowych.

W wyniku ww. audytów nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli tom I str. 322-363)

Przedmiotowe audyty przeprowadzane były przez WSSE zgodnie z opracowanym przez Wojewódzkiego Inspektora Planem audytów wewnętrznych w jednostkach Państwowej Inspekcji Sanitarnej w województwie mazowieckim na lata 2015-2019, w którym zaplanowano badania audytowe co roku w ośmiu PSSE, z czego jedno dotyczyć miało pozostałości pestycydów w żywności.

(akta kontroli tom I str. 310-320, 502-505)

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił m.in., że WSSE nie otrzymała oficjalnych wytycznych w kwestii planowania częstotliwości audytowania wybranych obszarów. Nie przeprowadzano również analizy ryzyka w tym zakresie. Wybór szczegółowego obszaru dla danej PSSE, przy ustalaniu planów audytów na lata 2015-2019, odbywał się na podstawie dostępnych danych sprawozdawczych pochodzących z rocznych sprawozdań opisowych, sprawozdań z realizacji wieloletniego planu kontroli, a także wynikał z analizy planów zasadniczych przedsięwzięć, na podstawie których GIS oraz PWIS, a także odpowiednio na swoim szczeblu - PPIS - wyznaczają kierunki działań inspekcyjnych. Odnośnie obszaru pozostałości pestycydów – szczegółowy audyt pod tym kątem przeprowadzono w latach 2016-2018 w trzech stacjach, gdyż zgodnie z wiedzą i doświadczeniem audytorów, nadzór nad ww. zagadnieniem mógł być wzmożony, w związku ze specyfiką obiektów produkcji i obrotu żywności znajdujących się na terenach wyznaczonych PSSE. Podjęcie szczegółowej analizy kwestii pozostałości pestycydów w żywności we wszystkich PSSE nie byłoby możliwe z powodu ograniczeń czasowych, a także

0,001-0,04 mg/kg), Pikolinafen, Pirimidifen, Pyretryny, Silafluofen, Sulfoksafior, Tetradifon oraz Tetrahydroftalimid (THPI) - badanych z zastosowaniem metod/technik LC/MS/MS i GC/MS/MS.

⁴⁸ Tj. Bifenazat, Fluorodifen, Dinoseb, Flusulfamid, Izoksaben - badanych z zastosowaniem metody/techniki LC/MS/MS.

⁴⁹ Dz.Urz. UE L 191. z 30 kwietnia 2004 r.

z uwagi na brak – na terenie niektórych PSSE – obszarów z przedmiotowego zakresu, które mogłyby podlegać szczegółowej kontroli.

(akta kontroli tom II str. 414-417)

2.5. Głównymi źródłami informacji Wojewódzkiego Inspektora o nieprawidłowościach w zakresie jakości zdrowotnej żywności, skutkujących koniecznością wycofania artykułów żywnościowych z obrotu z uwagi na przekroczenie NDP pozostałości ŚOR, były powiadomienia przekazywane przez PSSE, za pośrednictwem WSSE, do systemu RASFF oraz powiadomienia otrzymywane z tego systemu, dotyczące takich przypadków.

(akta kontroli tom I str. 67, 78)

Ustalenia niniejszej kontroli dotyczące sposobu postępowania Wojewódzkiego Inspektora w tego rodzaju przypadkach przedstawione zostały w pkt 3.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

2.6. W badanym okresie do WSSE wpłynęło 1 375 zawiadomień/interwencji (382 – w 2016 r., 512 – w 2017 r. oraz 481 – w 2018 r.), które dotyczyły występowania nieprawidłowości (w ocenie ich autorów) w produkcji i obrocie żywnością⁵⁰. Żadne z ww. zawiadomień nie dotyczyło nieprawidłowości w zakresie bezpieczeństwa i jakości zdrowotnej żywności ze względu na pozostałości ŚOR.

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił, że brak zawiadomień w tego rodzaju sprawach wynika najprawdopodobniej z faktu, iż przekroczenie najwyższych dopuszczalnych poziomów środków ochrony roślin nie jest wyczuwalne organoleptycznie, nie powoduje zmian w wyglądzie, konsystencji, smaku i zapachu żywności, ani objawów ze strony układu pokarmowego. Jedynie badania laboratoryjne pobranych próbek żywności umożliwiają stwierdzenie występowania przekroczeń NDP w odniesieniu do ŚOR.

(akta kontroli tom I str. 67, 79-80)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności WSSE w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Wojewódzki Inspektor prawidłowo realizował zadania z zakresu nadzoru nad jakością zdrowotną żywności pod względem pozostałości środków ochrony roślin. Monitorował realizację przez PPIS planów pobierania próbek na terenie województwa mazowieckiego, w ramach kierunku badań dotyczącego pozostałości ŚOR w artykułach żywnościowych. W przeprowadzanych audytach w PSSE uwzględniał zagadnienie dotyczące przestrzegania procedur kontroli żywności pod kątem pozostałości pestycydów, w ramach sprawowanego przez PPIS nadzoru nad działalnością podmiotów zajmujących się produkcją, przetwórstwem oraz skupem warzyw i owoców. Laboratorium WSSE co roku dokonywało rozszerzenia posiadanej akredytacji o dodatkowe badania dotyczące występowania pozostałości pestycydów w artykułach żywnościowych.

OBSZAR

3. Skuteczność systemu kontroli pozostałości ŚOR w żywności przeznaczonej do obrotu

Opis stanu
faktycznego

3.1. W poszczególnych latach badanego okresu do WSSE przekazano następującą liczbę powiadomień w ramach systemu RASFF dotyczących przekroczeń NDP pozostałości ŚOR w artykułach żywnościowych:

⁵⁰ Tj. m.in.: niewłaściwych warunków sanitarno-higienicznych w obiektach, w których prowadzona była produkcja lub obrót żywnością; niewłaściwej jakości zdrowotnej produktów żywnościowych oferowanych w lokalach gastronomicznych, sklepach, itp.; wprowadzania do obrotu produktów żywnościowych po upływie daty trwałości lub terminu przydatności do spożycia; obecności w środkach spożywczych ciał obcych lub szkodników; niewłaściwego znakowania środków spożywczych; uciążliwości zapachowych lub hałasu z lokali gastronomicznych.

- 2016 r.: 13 powiadomień, w tym pięć przekazanych przez instytucje zagraniczne (dwa alarmowe i trzy informacyjne) oraz osiem powiadomień przekazanych przez instytucje krajowe (wszystkie informacyjne);
- w 2017 r.: 13 powiadomień, w tym pięć przekazanych przez instytucje zagraniczne (trzy alarmowe i dwa informacyjne) oraz osiem powiadomień przekazanych przez instytucje krajowe (jedno alarmowe i siedem informacyjnych);
- w 2018 r.: 35 powiadomień, w tym 11 przekazanych przez instytucje zagraniczne (osiem alarmowych i trzy informacyjne) oraz 24 przekazane przez instytucje krajowe (trzy alarmowe i 21 informacyjnych).

(akta kontroli tom I str. 78-79)

W wyniku badania dokumentacji pięciu powiadomień alarmowych przekazanych do WSSE (jedno powiadomienie z 2016 r., dwa z 2017 r. oraz dwa z 2018 r.) stwierdzono, że we wszystkich tych sprawach:

- otrzymane z GIS powiadomienia alarmowe Wojewódzki Inspektor przekazał w dniu ich otrzymania do właściwych PPIS, w celu przeprowadzenia postępowań wyjaśniających oraz zbadania, czy podmioty, do których trafiły niebezpieczne artykuły żywnościowe rozpoczęły proces ich wycofywania z rynku;
- PPIS bez zbędnej zwłoki podjęli postępowania sprawdzające w zakładach wskazanych w ww. powiadomieniach, o wynikach których poinformowali Wojewódzkiego Inspektora;
- Wojewódzki Inspektor informował Krajowy Punkt Kontaktowy⁵¹ w ramach systemu RASFF o wynikach działań podejmowanych przez PPIS w ww. sprawach.

Efekty podjętych działań na rzecz wycofania z obrotu artykułów, których dotyczyły ww. powiadomienia, kształtowały się następująco (zgodnie z informacjami przekazanymi do KPK przez Wojewódzkiego Inspektora):

- powiadomienie alarmowe nr 2016.0063, przekazane przez Danię i Holandię w sprawie wykrycia w produkcji, pod nazwą physalis⁵² (pochodzenia Kolumbijskiego) przekroczenia dozwolonego stężenia karbofuranu: ze 150 kg, które trafiły do podmiotów mających siedzibę na terenie województwa mazowieckiego: w wyniku działań podjętych przez PPIS w Ożarowie Mazowieckim doprowadzono do zabezpieczenia i zutylizowania 35 kg tego produktu (nie udało się zlokalizować jednego z podmiotów mających siedzibę na terenie województwa mazowieckiego, do którego przekazano 24 kg produktu)⁵³;
- powiadomienie alarmowe nr 2017.06 przekazane przez PWIS w Bydgoszczy, dotyczące przekroczenia poziomu NDP chlorpiryfosu i pirymifosu metylu w kapuście włoskiej (pochodzącej z Polski), której dystrybutorem był podmiot mający siedzibę na terenie województwa mazowieckiego: w wyniku czynności podjętych przez PPIS w Sochaczewie ustalono, że na stanie magazynowym podmiotu, którego dotyczyło powiadomienie, nie było zakwestionowanej partii kapusty włoskiej (640 kg), ponieważ została w całości rozdysponowana, nie było jej też na stanie sklepów sieci handlowej, do których trafiła, gdyż została

⁵¹ Dalej także KPK.

⁵² Produkt zwany również: miechunka lub wiśnia peruwiańska.

⁵³ Pozostała część zakwestionowanej partii tego produktu została dystrybuowana do podmiotów mających siedziby na terenie innych województw, o czym poinformowano właściwych PWIS.

- sprzedana klientom indywidualnym lub zutylizowana, kiedy przestała spełniać organoleptyczne normy jakościowe;
- powiadomienie alarmowe nr 2017.0131, przekazane przez Rumunię, dotyczące przekroczenia NDP karbendazyumu w jabłkach pochodzących z Polski, których dostawcą był podmiot mający siedzibę na terenie województwa mazowieckiego: w wyniku podjętych czynności przez PPIS w Warszawie stwierdzono, że firma, która wyeksportowała do Rumunii 20 280 kg jabłek, po otrzymaniu przeprowadzonych w tym kraju wyników badań laboratoryjnych, zleciła akredytowanemu laboratorium przeprowadzenie badania jabłek pozostałych na stanie tego podmiotu, które nie wykazało przekroczeń NDP ww. pestycydu; w związku z faktem, że rumuński odbiorca nie posiadał na stanie zakwestionowanej partii jabłek, nie było możliwości pobrania do badań próbek jabłek z dostawy, która trafiła na rynek rumuński;
 - powiadomienie alarmowe uzupełniające nr 2018.3465-fup2 (IRASFF 377865), przekazane przez Holandię, dotyczące przekroczenia NDP antrachinonu w produkcie pn. Gruner Tee THS THE VERT (zielona herbata), pochodzącym z Chin, który trafił do odbiorców polskich za pośrednictwem firm z Warszawy i Krakowa: w wyniku podjętych czynności przez PPIS w Nowym Dworze (na terenie działalności którego siedzibę miała firma będąca odbiorcą tego produktu) ustalono, że po otrzymaniu informacji od dostawcy o zawartości szkodliwych substancji w produkcie, firma wycofała z obrotu i zutylizowała cztery opakowania ww. herbaty (o wadze ok. 0,9 kg); pozostała herbata (o łącznej wadze ok. 96,1 kg) została sprzedana konsumentom indywidualnym (w sklepach zmieszczono informacje o możliwości zwrotu tego produktu);
 - powiadomienie alarmowe nr 2018.10. zgłoszone przez PWIS w Lublinie, dotyczące przekroczenia NDP chlorpiryfosu w kapuście białej produkcji polskiej, której producentem i dostawcą były podmioty mające siedzibę na terenie województwa mazowieckiego: w wyniku podjętych czynności kontrolno-sprawdzających przez PPIS w Grójcu, Piasecznie i Warszawie ustalono, że producent pierwotny ww. kapusty oraz podmioty, które kolejno obracały zakwestionowaną partią kapusty (1200 kg), nie posiadały jej już na stanie.

(akta kontroli tom I str. 365-493; tom II str. 357-360)

W badanym okresie PPIS z terenu województwa mazowieckiego, za pośrednictwem WSSE, przekazały do Krajowego Punktu Kontaktowego w ramach systemu RASFF ogółem osiem powiadomień informacyjnych dotyczących stwierdzonych przekroczeń NDP w zakresie pozostałości ŚOR w artykułach żywnościowych (cztery w 2016 r., jedno w 2017 r. i trzy w 2018 r.). Po analizie i ocenie ryzyka wykonanej na rzecz GIS przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny⁵⁴, jedno z ww. powiadomień (z 2018 r.), dotyczące przekroczenia NDP pozostałości ŚOR w brokułach produkcji polskiej⁵⁵, zostało uznane za spełniające kryteria do przekazania do systemu RASFF, jako powiadomienie informacyjne.

W wyniku badania dokumentacji dotyczącej pięciu z ww. powiadomień informacyjnych wybranych losowo, dotyczących następujących artykułów spożywczych: pomidorów produkcji polskiej⁵⁶; gruszek produkcji polskiej⁵⁷; grejfrutów zielonych pochodzących z Izraela⁵⁸; ryżu brązowego długoziarnistego

⁵⁴ Dalej także: PZH.

⁵⁵ Wynik przeprowadzonych badań wykazał zawartość pestycydu chlorpiryfos - 0,17 mg/kg ($\pm 0,09$), przy NDP wynoszącym 0,05 mg/kg.

⁵⁶ Powiadomienie nr 2016.24, przekazane przez PPIS w Sochaczewie.

⁵⁷ Powiadomienie nr 2018.01, przekazane przez PPIS w Grójcu.

⁵⁸ Powiadomienie nr 2018.18, przekazane przez PPIS w Makowie Mazowieckim.

importowanego z Grecji⁵⁹, brokułów produkcji polskiej⁶⁰, stwierdzono, że powiadomienia te zostały przez WSSE przekazane do KPK w dniu ich otrzymania lub następnym. Czas, który upłynął w tych przypadkach od daty pobrania próbek z badań, do otrzymania przez PPIS wyników badania laboratoryjnego, kształtował się w przedziale od 20 dni (w przypadku badania próbek grejpfruta) do 30 dni (w przypadku badania próbek brokułu). PPIS sporządzali i przekazywali do WSSE powiadomienia informacyjne nie później niż w ciągu dwóch dni od daty otrzymania wyników badań laboratoryjnych.

W przypadku powiadomienia informacyjnego dotyczącego przekroczenia NDP pozostałości ŚOR w brokułach, które po przeprowadzonej przez PZH analizie ryzyka uznane zostało za zasadne, stwierdzono, że PPIS w Pułtusk po otrzymaniu wyników badań laboratoryjnych w dniu 22 listopada 2018 r. (tj. po 30 dniach od daty poboru próbki – 23 października 2018 r.), przeprowadził w następnym dniu (tj. 23 listopada 2018 r.) kontrolę interwencyjną, w wyniku której ustalono, że cała zakwestionowana partia brokułów (tj. 7.5 kg) została w całości sprzedana odbiorcom indywidualnym, których nie można było zidentyfikować. W tym samym dniu o zaistniałej sytuacji poinformowano PPIS w Piotrkowie Trybunalskim (właściwego ze względu na siedzibę dostawcy ww. artykułu).

(akta kontroli tom I str. 78-79; tom II str. 440-442)

3.2. Wojewódzki Inspektor nie dysponował wiedzą, ile przedsiębiorców zajmujących się produkcją lub obrotem artykułami żywnościowymi na terenie województwa mazowieckiego, przeprowadza badania laboratoryjne własnych produktów pod kątem pozostałości ŚOR, jak i wiedzą odnośnie do liczby i kompetencji laboratoriów wykonujących takie badania na rzecz tych podmiotów.

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił m.in., że warunki monitoringu właścicielskiego produkcji żywności pod kątem pozostałości pestycydów pozostają w gestii producentów żywności. Nie istnieją regulacje prawne w tym zakresie. Przeprowadzanie przez przedsiębiorców badań surowców i wyrobów gotowych na obecność pozostałości pestycydów ma charakter dobrowolny i bazuje na własnych systemach jakości (np. HACCP), opartych na analizie potencjalnych zagrożeń. W praktyce zazwyczaj producenci, na polecenie odbiorców produktów, wykonują badania laboratoryjne, w celu potwierdzenia ich odpowiedniej jakości i bezpieczeństwa. Decyzja o wyborze laboratorium do przeprowadzenia badań w kierunku pozostałości środków ochrony roślin należy do przedsiębiorców. W związku z brakiem przepisów prawa czy wytycznych w tym zakresie, organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej nie dysponują bazą danych na ten temat. Prowadzenie przez producentów systemowego monitoringu surowców i wyrobów gotowych w ramach własnych badań laboratoryjnych nie ma wpływu na analizę ryzyka przy opracowywaniu planów pobierania próbek podczas urzędowej kontroli żywności.

(akta kontroli tom II str. 349, 351-352)

3.3. Działania Wojewódzkiego Inspektora w ramach realizacji porozumienia z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie współdziałania Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcji Ochrony Środowiska, obejmowały w szczególności realizację *Planów działania dotyczących produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego*, opracowywanych na poszczególne lata przez GIS, Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Głównego Inspektora

⁵⁹ Powiadomienie nr 2017.14, przekazane przez PPIS w Legionowie.

⁶⁰ Powiadomienie nr 2018.19, przekazane przez PPIS w Pułtusk.

Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych i Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. W ww. Planach określano m.in.:

- priorytetowe obszary z punktu widzenia zidentyfikowanych lub przewidywanych zagrożeń na dany rok, do których zaliczono m.in.: pozostałości środków ochrony roślin w produkcji pierwotnej owoców miękkich (malin, truskawek, borówek, porzeczek, agrestu, jeżyn i jabłek), kielków przeznaczonych do bezpośredniego spożycia oraz warzyw liściastych spożywanych na surowo (sałata, szpinak, rukola);
- harmonogram działań dotyczący powołania zespołów roboczych ds. realizacji Planu, ustalenia przez ww. zespoły robocze szczegółowego planu wspólnych kontroli w poszczególnych województwach oraz sporządzania i przekazywania sprawozdań dotyczących ustalania planu wspólnych kontroli i jego realizacji;
- grupy producentów produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego, które objęte powinny być kontrolami samodzielnymi lub wspólnymi przez poszczególne Inspekcje w ramach realizacji Planu;
- zasady przekazywania informacji o stwierdzonych nieprawidłowościach pomiędzy organami inspekcji zaangażowanymi w realizację Planu.

(akta kontroli tom II str. 22, 28-30, 34-54; 85-90; 111-118)

W ramach realizacji ww. planów Wojewódzki Inspektor:

- opracowywał (w konsultacji z innymi właściwymi Inspekcjami) szczegółowe plany wspólnych kontroli na poszczególne lata badanego okresu, w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego;
- przekazywał GIS okresowe raporty z działań kontrolnych i pokontrolnych podjętych przez ww. Inspekcje, w ramach realizacji planu działania na dany rok.

(akta kontroli tom II str. 28-30, 56-84, 91-110, 119-138)

Wojewódzki Inspektor nie prowadził i nie przekazywał organom Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz Inspekcji Ochrony Środowiska list zarejestrowanych podmiotów działających na terenie województwa mazowieckiego na rynku spożywczym i prowadzących produkcję pierwotną żywności. W szczegółowych planach wspólnych kontroli na poszczególne lata, które zostały przekazane do ww. Inspekcji, zamieszczone były dane podmiotów wytypowanych do objęcia wspólnymi kontrolami.

(akta kontroli tom II str. 28-30, 56-59, 91-96, 119-129)

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił m.in., że rejestry ww. podmiotów prowadzone przez właściwych PPIS nie były udostępniane innym inspekcjom przez PWIS z uwagi na brak tego typu prośby z ich strony. Wskazał ponadto (odnosząc się do zagadnienia dotyczącego zakresu współpracy z innymi inspekcjami), że Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa, w przypadku stwierdzenia w ramach przeprowadzanych kontroli występowania przekroczeń substancji czynnej w uprawie lub zastosowania substancji czynnej niezalecanej w uprawie, informował o tym bezzwłocznie Wojewódzkiego Inspektora, który zawiadamiał właściwego PPIS celem podjęcia działań, tj. przeprowadzenia kontroli sanitarnej u producenta produkcji pierwotnej. W 2016 r. WSSE otrzymało pięć takich zawiadomień, w 2017r. – 14, a w 2018 r. – 24.

(akta kontroli tom II str. 28-30)

3.4. W badanym okresie PPIS nie składali wniosków do Wojewódzkiego Inspektora w sprawie nałożenia kar pieniężnych z powodu występowania niedozwolonych ŚOR w artykułach żywnościowych lub przekroczenia NDP pozostałości ŚOR w tych artykułach.

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił, m.in., że nie wymierzano kar pieniężnych z tego tytułu, gdyż artykuł 103 ust. 1 *ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia*⁶¹ nie zawiera takiej przesłanki. Zgodnie z *ustawą z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin*⁶², funkcję organu właściwego w sprawach dotyczących wprowadzania do obrotu i stosowania środków ochrony roślin pełni Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Kary pieniężne dotyczące osób/podmiotów prowadzących produkcję pierwotną nakładane były przez Wojewódzkiego Inspektora na podstawie art. 103 ust. 1 pkt 4 *ustawy o bżz* (tj. z tytułu prowadzenia działalności w zakresie produkcji lub obrotu żywnością bez złożenia wniosku o wpis do rejestru zakładów) oraz w jednym przypadku na podstawie art. 103 ust. 1 pkt 7 *ww. ustawy* (tj. z tytułu uniemożliwienia przeprowadzania urzędowej kontroli).

(akta kontroli tom II str. 30-32; 352-353)

W latach 2016-2018 w 10 przypadkach Wojewódzki Inspektor nałożył na osoby/podmioty zajmujące się produkcją pierwotną artykułów żywnościowych kary pieniężne, o których mowa w *ww. wyjaśnieniach*, w kwocie ogółem 13 tys. zł (3 tys. zł – w 2016 r., 7 tys. zł w 2017 r. i 3 tys. zł – w 2018 r.). Żaden z wniosków złożonych przez PPIS w tej sprawie nie pozostał bez rozpatrzenia. We wszystkich przypadkach PWIS, jako organ I instancji, wydał decyzję o nałożeniu kary pieniężnej.

(akta kontroli tom II str. 30-32; 352, 353)

W wyniku badania pięciu losowo wybranych spraw⁶³, dotyczących wymierzenia przez Wojewódzkiego Inspektora osobom/podmiotom prowadzących produkcję pierwotną kar pieniężnych, na podstawie art. 103 ust. 1 pkt 4 *ustawy o bżz* oraz w jednym przypadku dodatkowo na podstawie art. 103 ust. 1 pkt 7 *ww. ustawy*, ustalono, że w poszczególnych przypadkach kary zostały nałożone w granicach kwot wynikających z art. 103 ust. 1 i 2 *ww. ustawy*. We wszystkich *ww. przypadkach* za naruszenie przepisów art. 103 ust. 1 pkt 4 *ustawy o bżz* wymierzono karę w wysokości 1,0 tys. zł. W jednym przypadku, dotyczącym podmiotu, który nie wyraził zgody na przeprowadzenie kontroli przez pracowników PSSE, wymierzono z tego tytułu dodatkową karę w wysokości 3,0 tys. zł. Z treści uzasadnień decyzji wydanych w tych sprawach wynika, że przy ustalaniu wysokości kar brane były pod uwagę przesłanki określone w art. 104 ust. 2 *tej ustawy*, tj. m.in. stopień szkodliwości czynu, stopień zawinienia i zakres naruszenia oraz dotychczasowa działalność podmiotu na rynku spożywczym, która oceniana była m.in. poprzez pryzmat wcześniej wymierzonych kar przez Wojewódzkiego Inspektora. Przy ustalaniu wysokości kar pod uwagę wzięto również działania naprawcze, podjęte w trakcie prowadzonych postępowań administracyjnych, polegające na złożeniu wniosków o wpis do rejestru zakładów podlegających urzędowej kontroli organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

(akta kontroli tom II str.139-296)

Od wydanych w tym zakresie decyzji przez PWIS odwołał do GIS złożył jeden podmiot, na którego nałożono karę pieniężną w łącznej kwocie 4 tys. zł⁶⁴ w związku

⁶¹ Dz.U z 2018 r. poz. 1541 ze zm., dalej także: *ustawa o bżz*.

⁶² Dz.U z 2018 r. poz. 1310 ze zm.

⁶³ Decyzje nr: HŻN/00109/2016; DE HŻN/02911/2017; HŻN/02922/2017; HŻN/02937/2017; HŻN/02958/2018.

⁶⁴ Decyzja nr HŻN/02922/2017.

z niedopełnieniem obowiązku złożenia wniosku o wpis do rejestru zakładów (art. 103 ust 1 pkt 4 *ustawy o bż*) oraz za uniemożliwienie przeprowadzenia urzędowej kontroli żywności (art. 103 ust 1 pkt 7 *ww. ustawy*), wskazując m.in., że nie został wcześniej powiadomiony o zamiarze przeprowadzenia kontroli przez pracowników PSSE. GIS po rozpatrzeniu *ww. odwołania* utrzymał w mocy decyzję PWIS wskazując m.in., że zgodnie z przepisami prawa kontrole urzędowe przeprowadzane są bez wcześniejszego powiadomienia. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie odrzucił skargę na decyzję GIS w tej sprawie, w związku z jej wniesieniem po terminie.

(akta kontroli tom II str. 171-196)

3.6. W badanym okresie nie skierowano powiadomień do organów ścigania, na podstawie art. 96 *ustawy o bż*, dotyczących pozostałości ŚOR w żywności.

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił m.in., że w *ww. okresie* nie było podstaw do złożenia zawiadomień w tym zakresie.

(akta kontroli tom II str. 23, 32-33)

3.7. W latach 2016-2018 Wojewódzki Inspektor rozpatrzył jedno odwołanie od decyzji wydanej przez PPIS w sprawie dotyczącej przekroczenia NDP pozostałości ŚOR w żywności. Dotyczyło ono decyzji wydanej przez PPIS w Sochaczewie⁶⁵, o pokryciu przez kontrolowanego kosztów (w kwocie 608,00 zł) poniesionych w związku z wykonanymi czynnościami w ramach kontroli urzędowej, w ramach której stwierdzono przekroczenie NDP pirymifosu metylowego w pobranym do badań artykule żywnościowym (pomidory). W odwołaniu wskazano, że PPIS błędnie uznał, iż skontrolowany podmiot jest zobowiązany do pokrycia kosztów badań zakwestionowanego produktu, z uwagi na fakt, że na etykiecie produktu figuruje jako jego dostawca. Nie zbadano, czy do zastosowania ŚOR doszło na etapie, za który odpowiada obciążana jednostka. W przedmiotowej sprawie PWIS utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję wskazując w uzasadnieniu m.in., że rola dystrybutora nie ogranicza się tylko do działalności handlowej lub logistycznej. Obejmuje również ona kontrolę etapów produkcji i wprowadzenia do obrotu artykułów żywnościowych.

(akta kontroli tom II str. 349, 353-354; 361-412)

3.8. Wojewódzki Inspektor nie określał w badanym okresie mierników umożliwiających ocenę stopnia realizacji zadań bezpośrednio związanych z kontrolą pozostałości ŚOR prowadzoną przez podległe PSSE.

Określone w ramach budżetu zadaniowego cele i mierniki (dotyczące działań kontrolno-inspekcyjnych oraz wykonanych oznaczeń i pomiarów) odnosiły się do całości zadań realizowanych przez jednostki organizacyjne Państwowej Inspekcji Sanitarnej na terenie województwa mazowieckiego w ramach urzędowej kontroli i monitorowania jakości zdrowotnej artykułów żywnościowych.

(akta kontroli tom II str. 349, 354-355, 443-446)

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił m.in., że zgodnie z właściwością rzeczową, organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej zostały powołane do realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego, obejmujących sprawowanie nadzoru nad warunkami zdrowotnymi żywności i żywienia, które obejmują m.in. zadania z bieżącego nadzoru sanitarnego, w tym kontrole dotyczące przestrzegania wymagań higienicznych i zdrowotnych w szczególności w zakresie: warunków produkcji, transportu, przechowywania i sprzedaży żywności oraz warunków żywienia zbiorowego oraz nadzoru nad jakością zdrowotną żywności. Nadzór nad wprowadzaniem do obrotu

⁶⁵ Decyzja z 11 stycznia 2017 r., wydana na podstawie art. 75 ust 1 *ustawy o bż*.

i stosowaniem ŚOR należy do zadań Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

(akta kontroli tom II str. 349, 354-355)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności WSSE w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Wojewódzki Inspektor prawidłowo reagował na otrzymywane informacje, dotyczące zagrożeń dla bezpieczeństwa i jakości zdrowotnej żywności wynikających z przekroczeń NDP pozostałości ŚOR. Otrzymywane od PPIS powiadomienia informacyjne, w tego rodzaju sprawach, bez zbędnej zwłoki przekazał do KPK w ramach systemu RASFF. Otrzymane z GIS powiadomienia alarmowe dotyczące przekroczeń NDP pozostałości ŚOR w artykułach żywnościowych bez zbędnej zwłoki przekazywał do właściwych PPIS, a następnie informował KPK o efektach działań podejmowanych w celu doprowadzenia do usunięcia z obrotu produktów, których one dotyczyły. Koordynował i nadzorował współpracę PPIS z innymi inspekcjami z terenu województwa mazowieckiego przy przeprowadzaniu kontroli dotyczących produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego. Rozpatrywał wnioski PPIS o wymierzenie kar pieniężnych w przypadkach określonych w art. 103 ust. 1 pkt 4 i 7 *ustawy o bżz*, przy uwzględnieniu zasad postępowania określonych w art. 103 ust. 1 i 2 oraz art. 104 ust. 1 i 2 *ww. ustawy*.

OBSZAR

4. Działania informacyjne, promocyjne, edukacyjne w zakresie bezpieczeństwa i jakości zdrowotnej żywności w aspekcie pozostałości ŚOR

Opis stanu
faktycznego

Prowadzone przez WSSE w latach 2016-2018 działania informacyjno-edukacyjne dotyczące bezpieczeństwa i jakości zdrowotnej żywności nie obejmowały zagadnień dotyczących pozostałości ŚOR⁶⁶.

Wojewódzki Inspektor nie współpracował w tym okresie z organizacjami ekologicznymi lub konsumenckimi zajmującymi się tematyką ŚOR, a także nie korzystał z opinii, analiz oraz sugestii ww. organizacji w tego rodzaju sprawach.

(akta kontroli tom I str. 495-498)

P.o. Wojewódzkiego Inspektora wyjaśnił m.in., że problematyka pozostałości ŚOR w żywności nie była w latach 2016-2018 typowana do realizacji w pionie oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia przez ówczesny Departament Promocji Zdrowia, Biostatystyki i Analiz Głównego Inspektoratu Sanitarnego. Ponadto do WSSE nie wpłynęły żadne zapytania (telefoniczne, bądź mailowe) dotyczące wątpliwości konsumentów w obszarze pozostałości w żywności środków ochrony roślin. PWIS wskazał ponadto, że (w jego ocenie) informowanie społeczeństwa o złożonym procesie stosowania ŚOR oraz wykrywania ich pozostałości, poprzez kampanie edukacyjne, jest niecelowe ze względu na specyficzną problematykę przedmiotowej kwestii, która nie dotyczy przeciętnego konsumenta. Przy zgłoszeniu niepożądanych objawów po spożyciu żywności weryfikacja przyczyny może nastąpić jedynie poprzez szczegółowy wywiad lekarski i badanie laboratoryjne próbki przedmiotowej żywności. W latach 2016-2019 organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej na terenie województwa mazowieckiego nie odnotowały przypadku potwierdzonego bądź domniemanego zatrucia pozostałościami ŚOR.

(akta kontroli tom II str. 349-350, 355)

⁶⁶ Zagadnień tych nie uwzględniał m.in. realizowany w tym okresie przez Wojewódzką Stację ogólnopolski program edukacyjny, pn. Trzymaj Formę (adresowany do uczniów klas V-VIII szkół podstawowych i gimnazjów i ich rodziców), którego celem była edukacja w zakresie trwałego kształtowania prozdrowotnych nawyków poprzez promocję zasad aktywnego stylu życia i zbilansowanej diety, w oparciu o odpowiedzialność indywidualną i wolny wybór jednostki.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności WSSE w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Wojewódzki Inspektor w prowadzonych w badanym okresie działaniach promocyjnych, informacyjnych i edukacyjnych nie uwzględnił zagadnień dotyczących pozostałości SOR w artykułach żywnościowych, co nie sprzyjało podnoszeniu wiedzy konsumentów oraz podmiotów zajmujących się obrotem artykułami żywnościowym na temat zagrożeń występujących w tym zakresie oraz działań możliwych do podejmowania w celu ograniczenia ryzyka występowania takich sytuacji.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Warszawie.

Warszawa, dnia 12 czerwca 2019 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Warszawie

Kontroler
Sławomir Nowak
główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

.....
podpis